

מודולה למפגשי מפקח ומנהליו - תמונת הכלה בית ספרית

בסדנה זו נציג שני כלים אפשריים לבחינת בית הספר מנקודת מבט של הכלה. הכלים יוכלו לסייע למנהל ולצוותו לעשות התבוננות מעמיקה בזירות שונות בבית הספר, לבחון אותו ואת המיקום בו הוא מצוי בכל זירה ולבחור צירים להתקדמות.

רציונל מקדים

- אתגר ההכלה של כלל התלמידים בתוך החינוך הרגיל עומד לפתחינו ביתר שאת בעקבות הערכות משרד החינוך ליישום התיקון לחוק החינוך המיוחד.
- השאיפה לאפשר הכלה של תלמידים עם מגוון של צרכים נעוצה בתפיסה חברתית וחינוכית רחבה, אך נדרשת גם לתרגום של היבטים יישומיים, מערכתיים ופדגוגיים.
- חשוב להדגיש ולציין, יעד ההכלה נכלל בתכנית העבודה של משרד החינוך בשנת 2013, לפיכך, אף בית ספר אינו מגיע לתהליך הזה מנקודת אפס. כול בתי הספר מבצעים פעולות המכוונות להכלה במידה כזאת או אחרת של יעילות.
- תפקידנו לסייע למנהלים לעצור לרגע להתבוננות על המוסד החינוכי שהם עומדים בראשו, ולבחון ביום לבין עצמם, ויחד עם הצוות החינוכי שלהם את התפיסות והתהליכים הבית ספריים מתוך "המשקפיים של ההכלה".
- המטרה היא לבנות את התמונה הבית ספרית, להדגיש את החזקות, לאתר את החסמים ולצאת משם למטרות יעדים בית ספריים המתורגמים לפעולות מעשיות.

הכלים המוצגים

א. אינדקס ההכלה – טוני בוט' ומל איינסקו

ב. [צירים להתבוננות בית ספרית – נרקיס שור ואורה גליק](#)

הבחירה בין הכלים תעשה בהתאם לצרכים של בית הספר ול"חיבור אישי" של המנהל אל הכלי. להלן תיאור קצר של כל אחד מהכלים: מדובר בהצגה מצומצמת (ולא מעמיקה) של הכלים רק על מנת לאפשר לך לבחור את זה שנראה לך מתאים יותר לצרכיך.

אפשרות ראשונה:

אינדקס ההכלה – טוני בוט' ומל איינסקו

האינדקס הינו כלי שפותח באנגליה ותורגם לעברית.

האינדקס מסייע למפות את בית הספר באמצעות מערך שאלונים המזכיר את שאלוני "בחן את עצמך". מגוון השאלונים המוצע באינדקס מקיף את כל תחומי ההכלה בהיבטים של תפיסות (תרבות ההכלה), סדיריות הקיימות בבית הספר (מדיניות ההכלה) ופרקטיקות מקדמות הכלה (יישום).

שלבי העבודה עם האינדקס:

- **שלב א** – "המדד יוצא לדרך" – היכרות עם הכלי והגדרת המטרות
- **שלב ב** – חקר פנים בית ספרי אודות תהליכי ההכלה המתרחשים בבית הספר
- **שלב ג** – קידום תכנית לפיתוח בית ספר מכיל
- **שלב ד** – יישום התכנית על פי סדר העדיפות שהוגדר
- **שלב ה** – הערכת התהליך

יתרונות האינדקס:

1. מחדד אצל מנהל בית הספר והצוות החינוכי את תפיסת ההכלה (כשאני אומר הכלה למה אני מתכוון?)
2. מסייע בגיוס הצוות החינוכי לתהליך השינוי המבוקש
3. נותן בידי המנהל והצוות החינוכי כלים לבחינה עצמית מעמיקה אישית ומערכתית
4. מעודד תהליכי הכלה גם כלפי הצוות החינוכי, כלומר מוביל לכך שגם תהליך השינוי יהיה תהליך מכיל.

הנושאים בהם עוסק אינדקס ההכלה:

- א. יצירת תרבות מכילה
  - כולם חשים רצויים ומקובלים – מדד העוסק בשאלות המשנה שלו במידת הכבוד והעזרה ההדדית בין התלמידים ובין חברי הסגל, מעורבות בקהילה
  - יש ציפיות גבוהות מכל התלמידים – מדד העוסק ביחס השוויוני כלפי כל התלמידים, גם בבחינת הציפיות מהם.
- ב. עיצוב מדיניות מכילה
  - בית הספר פתוח לכולם – מדד העוסק בקליטה של כל תלמיד האזור, בנגישות כלל התלמידים ועוד.
  - קיימות סדיריות בית ספריות: מדד העוסק בתהליכי התיאום בין הגורמים השונים המטפלים בתלמיד, בפיתוח המקצועי של הסגל, בחיבור בין תחומי הדעת, במדיניות ההשעיות והטיפול בבעיות אלימות ועוד.
- ג. טיפוח עשייה של הכלה
  - היבטים פדגוגיים – מדד העוסק בתהליכי תכנון הוראה מכווני פרט, עידוד למעורבות בשיעור, משוב מקדם למידה ועוד.
  - ניצול השונות כמשאב – מדד העוסק בניצול השונות כמשאב להוראה ולמידה, ניצול מומחיות הסגל, ניצול משאבי הקהילה ועוד.

כל אחד מהסעיפים מתורגם לשאלות רבות המאפשרות קבלת תמונה מדוייקת יותר ומעמיקה יותר. לדוגמה: האם יש ניסיון להתמודד עם הפחד מכישלון של חלק מן התלמידים? האם הצוות מוערך ונתמך? האם יש הזדמנויות לכל חברי הצוות, כולל החדשים, לחלוק את הידע והמומחיות שלהם?

אפשרות שניה:

הכלה בבית הספר - צירים להתבוננות - נרקיס שור ואורה גליק

כלי שפותח בישראל ב-2015.

הכלי המוצע להלן מסייע למפות את בית הספר באמצעות מספר צירים המתייחסים לשלושת הממדים של הכלה בבית הספר: תרבות, מדיניות ויישום.. איסוף התוצאות יאפשר מיפוי של תחומי החוזק ושל תחומים הזקוקים לחיזוק באשר להכלה בהיבטיה השונים.

שלבי העבודה עם כלי הצירים:

ישנם מספר אופנים בהם ניתן להשתמש בכלי:

- לאחר ניהול משבר בבית הספר, ניתן למלא את הכלי ולנתח את הממצאים.
- מילוי בתום אירועים באופן שוטף ולאורך זמן (שבוע, שבועיים) יציג לנו גרף של אופני תגובה ויציף את דפוסי ההתמודדות והפעולה הקיימים בבית הספר.
- ניתן לבקש מדמויות שונות בארגון למלא את הכלי ולקיים שיח אודות הממצאים.
- מנהל יכול לעשות שימוש בכלי במקביל לצוות בית הספר ולערוך דיון מלמד על הממצאים.

יתרונות כלי הצירים

1. הכלי אינו שיפוטי, הוא מייצג ספקטרום של התפתחות כשהתנועה לכיוונים מנוגדים יכולה להיות גם היא חלק מצמיחה בהקשרים של הכלה.
2. הכלי דינמי, ומציע מספר צירים אפשריים להתבוננות בהקשר של הכלה, כל בית ספר יכול להוסיף צירים הנראים לו רלוונטיים לשם העמקת ההתבוננות על אופני ההכלה בבית הספר.
3. הכלי נותן בידי המנהל והצוות החינוכי כלים לבחינה עצמית מעמיקה אישית ומערכתית.

הצירים בהם עוסק הכלי:

1. כיבוי שריפות אל מול מניעה – בהתייחס לסוגיות ואתגרי ההכלה.
2. אינטרטיבי אל מול תוספתי – בהתייחס למענים הניתנים לתלמידים
3. ייחוס פנימי אל מול ייחוס חיצוני – בהתייחס לתחושת המסוגלות של הצוות החינוכי.
4. הוליסטי אל מול פרטני – בהתייחס לאיזון בין צורכי הפרט וייחודו לצורכי המערכת
5. התבוננות פנימה אל מול ניתוק – בהתייחס תהליכים רגשיים איתם מתמודד הצוות החינוכי
6. ארגון לומד ומנהל ידע אל מול איים של ידע בהתייחס להון האנושי

כל אחד מהצירים נתמך מתורגם לשאלות רבות המאפשרות קבלת תמונה מדוייקת יותר ומעמיקה יותר. לדוגמה: כיצד נבנית תכנית התערבות לתלמיד מתקשה בכיתה? אלו תמיכות קיימות למורים במצבי משבר? האם ישנה למידה מהצלחות? עד כמה ההוראה בכיתה משלבת אופנים שונים של הוראה והערכה?

הבחירה:

בחירת הסדנה לעבודה תלויה בהחלטה באיזה כלי אתה בוחר להשתמש.
ניתן כמובן ללמוד את שתיהן

אינדקס ההכלה

במידה ובחרת לייצר את התמונה הבית ספרית דרך אינדקס ההכלה להלן הכלים הקיימים. יש להתייחס לכלים אלו כהמלצה בלבד, אפשר ואף מומלץ לעשות התאמה אישית לצרכי המנהלים ובתי הספר.

1. [אינדקס הכלה](#) – הקובץ השלם (חומר רקע מקדים)
2. [אינדקס הכלה השאלון המקוצר והמחוזן הנלווה](#)
3. [מכתב מקדים למנהל](#)
4. כרטיסיות מלוות מצגת: ירוקות **לחצו** סגולות **לחצו** וכתומות **לחצו**

הכלה בבית הספר - צירים להתבוננות

במידה ובחרת לייצר את התמונה הבית ספרית דרך הצירים להתבוננות להלן הכלים הקיימים. יש להתייחס לכלים אלו כהמלצה בלבד, אפשר ואף מומלץ לעשות התאמה אישית לצרכי המנהלים ובתי הספר.

1. [מכתב מקדים למנהל](#)
2. [צירים להתבוננות – המאמר \(חומר רקע מקדים\)](#)
3. [צירים להתבוננות – המחווון בקובץ מקוצר](#)